

Капустяна міль у масі заселяла посіви гірчиці чорної, редьки олійної та рижію. Щільність гусениць становила 12–16 екз./м² на гірчиці чорній та редьці олійній, а на рижії — 12–13 екз./м².

Прихованохобітники були відмічені на всіх культурах, проте лише на рижію ярому їх щільність була високою і становила близько 17 екз./м². На інших культурах щільність прихованохобітників не перевищувала 2 екз./м².

Таким чином, з усіх олійних капустяних культур рижій ярий був найбільш стійким до пошкодження капустяними блішками і не потребував проведення заходів захисту. А на інших культурах щільність шкідника значно перевищувала ЕПШ.

Редька олійна та рижій ярий зовсім не заселялися капустяною попелицею та ріпаковим квіткоїдом, на відміну від інших культур, де щільність популяцій перевищувала ЕПШ.

Також рижій ярий був єдиною з культур, що не заселялася хрестоцвітими клопами.

ЕПШ на посівах рижію ярого перевищували лише чисельність прихованохобітника та капустяної молі.

УДК. 632.6/7 : 633.853.494 (477)

С. В. Станкевич^{1 28}, Л. П. Кава²

¹Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва;

²Національний університет біоресурсів і природокористування України

ШКІДНИКИ РІПАКА У СХІДНОМУ ТА ЦЕНТРАЛЬНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Основними причинами отримання низького врожаю ріпака є недотримання агротехніки та великі втрати від шкідливих організмів. Недобір врожаю, що спричиняється шкідливими організмами, сягає 30–40 % і більше, тому розробка ефективної, науково обґрунтованої системи захисту посівів ріпаку при сучасній технології вирощування дуже актуальна.

Виявлення умов, що сприяють розмноженню шкідливих комах у тому чи іншому місці, дає можливість науково обґрунтувати і здійснити заходи щодо обмеження їх шкідливої діяльності і навіть повністю запобігти небезпеці.

Добре відомо, що комахи як у географічних, так і в локальних популяціях розподіляються вкрай нерівномірно. Це спричиняється відмінностями у природних і господарських умовах тих чи інших районів, від яких залежать як можливість існування, так і інтенсивність розмноження комах.

Незважаючи на короткочасне існування агроценозів ярих олійних капустяних культур (90–120 днів), їх ентомофауна характеризується значним різноманіттям видового складу.

²⁸ Науковий керівник — Євтушенко М. Д., кандидат біологічних наук, професор.

Видовий склад шкідників ріпака визначали протягом усього періоду вегетації методом косіння ентомологічним сачком, за допомогою ґрунтових пасток та ящика Петлюка і ручним збором. Обліки шкідників проводили за загальноприйнятою методикою. У Східному Лісостепу України дослідження проводили у 2007–2013 рр. на полях ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва та НДІ рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААНУ Харківського р-ну Харківської обл. У Центральному Лісостепу України дослідження проводили у 2010–2011 рр. на полях ВП НУБіП «Великоснітинське» НДГ ім. О. В. Музиченка Фастівського р-ну Київської обл.

Протягом вегетаційних періодів 2007–2013 рр. на полях ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва та НДІ рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААНУ було виявлено 54 види спеціалізованих і багатодіних шкідників, які належать до 8 рядів та 22 родин (таблиця). Із них 29 видів (54 %) є спеціалізованими шкідниками, а 25 видів (46 %) — багатодіними.

Таксономічна структура шкідників ріпака у Центральному Лісостепу України (2010–2011 рр)

Ряд	Східний Лісостеп		Центральний Лісостеп	
	кількість видів	частка ряду у ентомокомплексі, %	кількість видів	частка ряду у ентомокомплексі, %
Твердокрилі (Coleoptera)	26	48,0	21	53,5
Напівтвердокрилі (Hemiptera)	10	18,0	4	10,5
Лускокрилі (Lepidoptera)	8	15,0	5	13,2
Прямокрилі (Orthoptera)	5	9,0	2	5,3
Двокрилі (Diptera)	2	4,0	3	7,9
Перетинчастокрилі (Hymenoptera)	1	2,0	1	2,6
Рівнокрилі (Homoptera)	1	2,0	1	2,6
Трипси (Thysanoptera)	1	2,0	1	2,6

Із даних табл. видно, що 48 % (26 видів) від виявлених видів шкідників є представниками ряду твердокрилих. Представники інших рядів становлять значно меншу частку у структурі ентомокомплексу: напівтвердокрилі — 18 % (10 видів), лускокрилі — 15 % (8 видів), прямокрилі — 9 % (5 видів), двокрилі — 4 % (2 види), перетинчастокрилі, рівнокрилі та трипси — по 2 % (по 1 виду).

У 2010–2011 рр. на полях ВП НУБіП „Великоснітинське” НДГ ім. О. В. Музиченка було виявлено 38 спеціалізованих і багатоїдних видів шкідників, котрі належать до 8 рядів і 19 родин (табл. 2). Із них 23 види (61 %) є спеціалізованими шкідниками, а 15 видів (39 %) — багатоїдними.

Господарське значення шкідників ріпака значною мірою залежить від їх щільності та фенофази культури, а також від погодних умов. Так, наприклад, для капустяних блішок сприятливою є спекотна посушлива погода, за якої рослини більш ослаблені, а блішки більш прожерливі, а для капустяної попелиці сприятливою є тепла волога погода.

Небезпечними шкідниками ріпака з листогризучих є ріпаковий пильщик (трач), ріпаковий листоїд, гусениці біланів та капустяної совки. Із сисних шкідників небезпечними є капустяна попелиця та хрестоцвіті клопи. Серед шкідників генеративних органів на особливу увагу заслуговують ріпаковий квіткоїд, капустяний стручковий комарик (галиця), ріпаковий насінневий та стебловий прихованохоботник та оленки.

У фазі сходів – до чотирьох справжніх листків — найбільш небезпечними є комплекс капустяних блішок, мідляк піщаний, а також кравець, останній — по периметру поля.

У фазі формування розетки великої шкоди завдають хрестоцвіті клопи та інші багатоїдні види клопів, капустяна попелиця, капустяні блішки, листоїди, гусениці біланів, совок і капустяної молі, а також личинки ріпакового пильщика.

У період стеблування рослин особливо небезпечними є прихованохоботники, бариди та хрестоцвітий стеблоїд.

У фазі бутонізації значної шкоди завдають ріпаковий квіткоїд та капустяна попелиця.

Під час цвітіння рослин особливої шкоди завдають ріпаковий квіткоїд, оленки та капустяна попелиця.

У фазах утворення стручків та дозрівання небезпечними є ріпаковий насінневий прихованохоботник, стручковий комарик, хрестоцвіті клопи та капустяна попелиця.

Найбільш шкідливими видами на посівах ріпака у Східному і Центральному Лісостепу України є комплекс капустяних блішок і ріпаковий квіткоїд.

У Східному Лісостепу, крім зазначених видів, значної шкоди посівам ріпаку щороку завдають також капустяна попелиця, капустяна міль, оленки та хрестоцвіті клопи.